

СТРАТЕГІЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ МІСТА ВІННИЦІ: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ТА АНАЛІТИЧНИЙ АСПЕКТИ

*К.т.н., доцент Л.М. Несен, магістр А.І. Марченко
Інститут будівництва, теплоенергетики та газопостачання
Вінницького національного технічного університету*

У сучасній глобальній світовій конкуренції виграють ті країни, які створили сприятливі умови для наукових досліджень та науково-технічних розробок. В даний час стратегічно важливим для кожної країни стає завдання посісти належне місце в системі міжнародного поділу праці, не бути сировинним придатком інших високорозвинених країн. Єдиним шляхом для цього є якнайшвидше переведення економіки на інноваційні рейки. Підтримувати інноваційний розвиток неможливо без довгострокових планів та програм розвитку держави та її адміністративно-територіальних одиниць – міст – зокрема.

Сучасний світовий досвід свідчить про те, що без створення стратегічних планів розвитку міст подальша їх конкурентна боротьба є неефективною і, більше того, неможливою. Тому питання створення стратегії міст в Україні є чи не найважливішим питанням, яке потребує нагального розгляду. В Україні лише близько 20 з 454 міст мають стратегію розвитку (або приблизно 4,4%), і ці міста значно випереджають всі інші за своїм економічним розвитком та розвитком соціальної сфери.

Необхідно наголосити, що питанню стратегічного планування в м. Вінниці не приділяється необхідної уваги. Отже, питання розробки стратегії розвитку нашого міста є актуальним. У Вінниці лише було зроблено спробу розробити стратегічний план, якому передував такий документ як “Концепція сталого розвитку міста Вінниці”. Але далі її декларування справа не рушила.

Проблеми, присвячені питанню розроблення стратегій міст, розглядаються у працях таких вітчизняних та закордонних науковців: В. Кравченко, М. Пітцик, І. Салій, В. Нудельман, І. Санжаровський, С. Максименко, І. Буднікевич, І. Школа, Х. Берра, С. Ісупова, А. Панкрухін, Джеймс Г. Баддс, Северська Магдлена, М. Губа, І. Костенко, В. Пархоменко, В. Прошко, П. Мавко.

Разом з тим актуальності та необхідності розробки стратегії міста з урахуванням саме інноваційного аспекту не було приділено достатньої уваги, що й обумовило вибір напрямку даного дослідження. Дослідницько-аналітична робота виконувалась на замовлення Вінницької міської ради від 10.10.2003 № 04-3-5-4330. Основні задачі дослідження:

- вивчити існуючі методики розробки стратегії міста та, оптимізувавши їх, запропонувати найбільш раціональний алгоритм;

- дослідити роботу органів місцевого самоврядування щодо формування доцільної стратегії розвитку м. Вінниці та забезпечення її реалізації;
- розробити організаційний механізм щодо інноваційного спрямування такої стратегії;
- виконати початкову ("пілотну") аналітичну роботу, направлену на розробку окремих компонент стратегії розвитку м. Вінниці.

Методологічний аспект. Перш ніж розробляти стратегію необхідно з'ясувати значення самого поняття, вибравши найбільш адекватне нашим задачам бачення його із кількох запропонованих в теорії сучасного менеджменту. Нижче наведено визначення залишає свободу вибору з урахуванням змін ситуацій.

Стратегія – це довгостроковий якісний напрям розвитку громади, який стосується сфери, засобів і форм її діяльності, системи взаємовідносин всередині громади, а також позиції громади в навколишньому середовищі, націлений на досягнення бажаного.

Стратегічне планування включає в себе декілька компонентів: формулювання місії, стратегічних імперативів, стратегічний аудит, SWOT-аналіз (аналіз сильних та слабких сторін, можливостей та загроз), аналіз цілей та можливих стратегій розвитку.

Розробники методик формування стратегій виділяють такі головні їх завдання (рис. 1) [1–4].

Рис. 1 – Головні завдання стратегії розвитку міста

Звернемо увагу на те, що стратегія розвитку міста повинна розглядатися як складова національної системи документів зі стратегічного прогнозування та програмування соціально-економічного розвитку України, її регіонів та міст. Тобто вона повинна відповідати загальнодержавним планам розвитку регіону, а саме таким документам [1]:

- Стратегія економічного та соціального розвитку України;
- Генеральна схема планування території України;

- Галузеві стратегії розвитку;
- Державна програма Економічного та соціального розвитку;
- Державна стратегія регіонального розвитку;
- Схема планування території регіону;
- Регіональна стратегія розвитку;
- Програма (прогноз) економічного і соціального розвитку регіону;
- Генеральний план міста.

При створенні стратегії повинна використовуватись інформація, яка наведена в табл. 1 [1]. Всі матеріали повинні бути доступними для сприйняття пересічними членами громади.

Таблиця 1 – Інформаційна база для створення стратегії міста

<i>Інформаційна база</i>	- <i>статистичні та адміністративні дані, що характеризують динаміку розвитку і сучасний стан міста у порівнянні з аналогічними показниками в середньому по відповідній області та Україні в цілому;</i>
	- <i>прогнози та проектні дані центральних та відповідних місцевих органів виконавчої влади, міськвиконкому, відповідні розробки науково-дослідних та проектних інститутів;</i>
	- <i>аналітичні матеріали Фонду сприяння місцевому самоврядуванню при Президенті України, Асоціації міст України;</i>
	- <i>результати соціологічних опитувань жителів міста;</i>
	- <i>програми (пропозиції) місцевих громадських організацій, підприємницьких структур;</i>
	- <i>відповідний вітчизняний та зарубіжний досвід щодо розроблення стратегій розвитку міст.</i>

Отже, ми підійшли до етапів складання стратегії. Даний алгоритм розроблений на основі критичного аналізу існуючих методик формування стратегій. На нашу думку доцільні такі етапи розробки стратегії розвитку міста:

- забезпечити усвідомлення міською громадою доцільності розроблення та запровадження стратегії (за круглим столом лідери громад обговорюють подальшу долю міста, ініціюється розробка стратегії);
- міська рада приймає рішення про розроблення стратегії (цим рішенням створюється спеціальний орган для розроблення стратегії – робоча група та визначається порядок її діяльності).
- робоча група включає в себе представників міської ради, міськвиконкому, підприємців, представників трудових колективів, громадських організацій, представників вищих навчальних закладів. (На цьому етапі проводяться співбесіди, семінари, тренінги тощо);
- залучаються ЗМІ, інші форми комунікації для формування єдності поглядів щодо визначення спільними зусиллями стратегічного бачення майбутнього громади та шляхів його досягнення;
- окремими підрозділами робочої групи збирається інформації про сучасний стан, тенденції та умови розвитку міста, наявних пропозицій та рішень щодо перспектив цього розвитку;

- робочою групою проводиться аналіз зібраної інформації, її узагальнення;
- робочою групою формулюється бачення майбутнього, місії міста;
- проводиться широке обговорення цього питання в ЗМІ;
- визначення конкурентних переваг та обмежень розвитку міста (за допомогою “мозкового штурму” проводиться SWOT-аналіз міста);
- на основі SWOT-аналізу визначаються стратегічні проблеми і пріоритети розвитку;
- на основі визначення пріоритетів розвитку визначаються першочергові цілі та оперативні завдання розвитку міста (тут вони можуть бути розбиті на виконання по роках за допомогою вже існуючої процедури розробки Програм економічного і соціального розвитку міста);
- проводиться презентація стратегії міста в ЗМІ, проводяться громадські слухання;
- затвердження стратегії Міською радою. У рішенні про затвердження встановлюється порядок та терміни розроблення операційних програм для послідовної реалізації стратегії.

Наведена методика, на нашу думку, є припустимим алгоритмом, за яким можна сформулювати довгострокову стратегію розвитку громади бо вона найбільш повно враховує той факт, що не буде упущено жодної більш-менш цінної ідеї.

Проаналізуємо стан справ із стратегічним плануванням в м. Вінниці. Найближчим прототипом до стратегічного плану є Програма економічного і соціального розвитку міста (далі Програма) – основний існуючий на даний момент документ щодо розвитку міста. Створення Програми починається із розпорядження міського голови або рішення виконкому. У розробці Програми беруть участь структурні підрозділи міськвиконкому. Всі ці відділи в межах своєї компетенції розробляють окремі положення Програми та подають їх на розгляд до Управління економіки як координуючого органу.

Недоліками складання таких програм є:

- короткостроковість дії та недалекоглядність Програми (розробляється лише на один рік); при зміні влади може зазнавати істотних та іноді суперечливих попереднім Програмам змін;
- розпилення пріоритетів розвитку міста по різноманітним документам;
- вирішення короткострокових задач без серйозного перспективного аналізу (не використовується якісне обґрунтування);
- незацікавленість органів місцевого самоврядування значно поліпшувати показники діяльності через чітку політику держави обкрадання регіонів (в законопроектах Кабінету Міністрів окремим категоріям громадян надаються пільги, але гроші на їх виконання місцевим органам не надаються, тобто відбувається обкрадання муніципалітетів).

Аналітичний аспект. Нашою дослідницькою групою було розроблено декілька варіантів майбутнього бачення міста Вінниці, які наведено в табл. 2.

Таблиця 2 – Бачення майбутнього образу міста Вінниці

№	Бачення	Обґрунтування
1	Вінниця – найпотужніший науково-технічний центр Поділля, де впровадження інновацій є звичайним явищем.	Наука у Вінниці представлена багатьма потужними навчальними закладами III-IV рівнів акредитації, завдяки яким впровадження інновацій відбуватиметься значно легше, ніж в інших регіонах Поділля.
2	Вінниця – найпотужніший Євро-Азійський транспортний вузол Поділля, український Лас-Вегас.	Відомий проект автостради A-5 з дуже високою ймовірністю проходження через Вінничину з усіма наслідками, що з цього витікають.
3	Вінниця – туристично-курортне місто, місто, яке мріє відвідати кожна людина в світі.	Завдяки великій кількості архітектурних, історичних та інших пам'яток Вінниця з легкістю може зайняти відповідну нішу в туристичному бізнесі, цікаву для певного сегменту вітчизняних та зарубіжних туристів.
4	Вінниця (економічне бачення) – потужний науково-дослідницький центр Поділля з розвиненим агропромисловим комплексом; місто, де людям живеться найкраще.	

Це далеко не повний перелік бачень, якими можна було б презентувати наше місто, але чомусь цього ніхто не робить і, навіть, не намагається зробити. Всі наведені проекти бачень міста мають право на існування та підкріплені реальними даними.

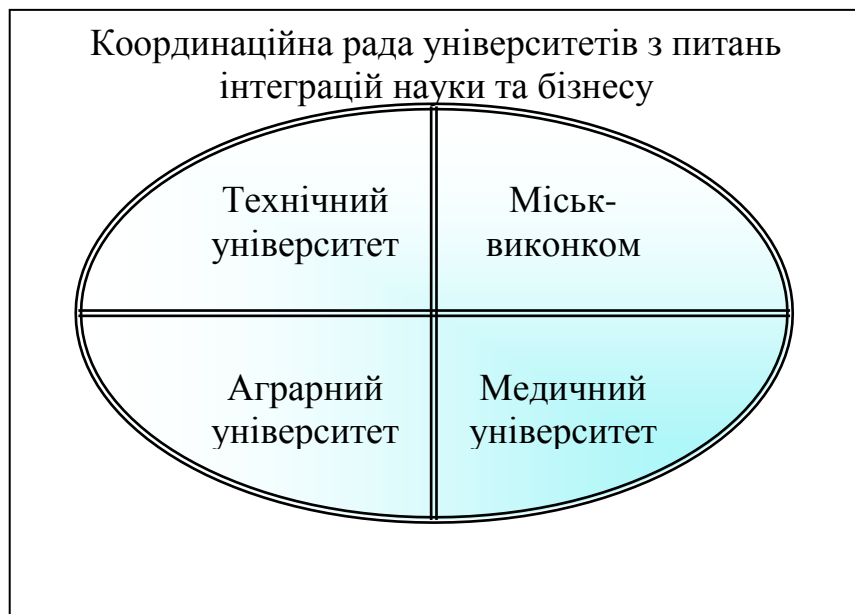

Рис. 2 – Склад Координаційної ради університетів з питань інтеграції науки та бізнесу

В світлі останніх подій нам вважається за доцільне впроваджувати саме *проект бачення 1*, тому що:

1. у Вінниці вже існує потужна база університетів, яким тільки не дозволяється широко використовувати її в економічних цілях;

2. можливість координації роботи університетів полягає лише у взаємному розумінні значення цього кроку ректорами університетів та їх відповідному стимулюванні (мотивуванні), в тому числі економічному.
3. університети мають достатній рівень площ та приміщень, лабораторій, бібліотек, галузевих спеціалістів, які могли стати ресурсною базою для бізнес-інкубаторів інноваційного типу.
4. з боку державної влади теж є можливості як на адміністративному рівні закріпити ці починання, так і підтримати проект необхідними засобами.

Виходячи з вище викладеного, нами пропонується створення системи бізнес-інкубаторів на основі університетів та місцевої влади, а в робочу групу, що буде займатися проектом стратегії міста крім представників вже існуючих підприємств і організацій ввести такий елемент як Координаційна рада університетів з питань інтеграції науки та бізнесу (рис. 2). Така рада повинна стати тим інноваційним компонентом, який забезпечить розробку стратегії міста Вінниці на інноваційній основі.

В рамках даних досліджень дослідницькою групою було розроблено детальний SWOT-аналіз (в координатах "сильні та слабкі сторони міста", "можливості та загрози міста"), виходячи із запропонованого бачення № 1 "**Вінниця** – найпотужніший науково-технічний центр Поділля, де впровадження інновацій є звичайним явищем". Детальніше результати даної роботи представлені в [5].

ВИСНОВКИ

Без створення стратегічних планів розвитку міст подальша їх конкурентна боротьба є неефективною і, більше того, неможливою. Дана робота актуалізується для Вінниці в світлі можливого адміністративно-територіального перерозподілу в Україні та укрупнення областей. Дослідження свідчать про відсутність належної системи стратегічного планування в м. Вінниці. В планових документах абсолютно не враховується необхідність інноваційного розвитку регіону. В роботі запропонований алгоритм вироблення досконалої стратегії розвитку міста за участю нової структури – Координаційної ради університетів з питань інтеграції науки та бізнесу.

1. Основи муніципального менеджменту. Навчальний посібник / за ред. В.В. Кравченка. – К. Атіка-Н, 2003. – 304 с.

2. Нудельман В., Санжаровський І. Розробка Стратегії розвитку територіальної громади: загальні засади методики / Київ. центр Ін-ту Схід-Захід. – К.: Вид-во «Дата Банк Україна», 2002. – 232с.

3. Пархоменко В., Прошко В., Мавко П. Стратегічне планування розвитку громади. Практичний посібник – Львів: "СПОЛОМ", 2002. – 160 с.

4. Місто та економіка (або місцевий економічний розвиток). Посібник для працівників органів місцевого самоврядування. – К.: Академпрес, 2003. – 152.

5. Марченко А.І. Розробка стратегічного плану розвитку міста Вінниці на інноваційній основі / Дис. на здобуття кваліфікації магістра. – Вінниця, 2004. – 150 с.